

DOPRAVNÍ VÝCHOVA – AKTIVNÍ PREVENCE

Jitka HEINRICOVÁ

Abstrakt: Cílem dopravně výchovných akcí je upozornit žáky, rodiče a pedagogy na nutnost primární prevence v oblasti bezpečnosti silničního provozu. Pro zajištění oslovení co nejširší cílové skupiny je nutné volit různé formy a různá témata těchto akcí. Prostřednictvím individuální i kolektivní práce získávají žáci základní důležité poznatky o rizicích v dopravním prostředí. Tyto poznatky získávají vlastním zkoumáním a vlastní prací. Výsledky osobního poznání mají zpětnou vazbu na chování dětí a vnímání rizika.

Klíčová slova: dopravní výchova, primární prevence, projektová výuka, soutěž, sebereflexe

Úvod

Dopravní výchova je dlouhodobě opomíjené téma na všech stupních škol. Nejlépe je dopravní výchovou pokryta skupina předškolního vzdělávání. Děti v mateřské škole jsou k prevenci dopravních úrazů vedeni pravidelnými vycházkami do okolí školy. V mateřských školách je kladen i velký důraz na rozvoj smyslů, které jsou pro ochranu zdraví a života v dopravním prostředí velmi důležité.

Mnohem horší situace je na základních školách. Zde jsou sice velmi často školou jmenováni poradci pro dopravní výchovu, ale jejich práce často začíná a končí koordinací návštěvy nejbližšího dopravního hřiště. Nemůžeme sice do této skupiny zahrnout zcela objektivně všechny pedagogické pracovníky, ale z osobních kontaktů s koordinátory DV můžeme potvrdit, že tato praxe je velmi častá a běžná.

Proto se osvětová práce naší organizace zaměřuje právě na věkovou skupinu žáků a pedagogů I. a II. stupně ZŠ. Hledali jsme vhodné formy oslovení a zvolili dvě varianty. Jedná se o projektové dny a různé druhy soutěží, do kterých se žáci rádi zapojují. Témata soutěží jsou volena tak, aby se žáci u plnění úkolů museli zamyslet a postupně zpracovávání zadání mělo zpětnou vazbu na sebevýchovu.

Cíle dopravně výchovných akcí

Cílem těchto aktivit je

- naučit žáky vnímat různá rizika v dopravním prostředí a vnímat možné nebezpečí

- upozornit rodiče a pedagogy na nutnost primární prevence
- ukázat, že dopravní výchova může probíhat zábavnou formou
- ukázat, že informace, které žák získává vlastní prací a zkušeností, jsou mnohem cennější, než informace předané dospělými

Projektový den

Projektový den může mít mnoho různých podob. Jedna z možností je využití daltonskou výuku. Tento systém je pro žáky i pedagogy velmi přínosný. Žáci získají v průběhu daltonského dne mnoho informací, které pro ně mají velký význam a trvalejší poznatky. Jedná se ale přece jen o školní výuku. My jsme pro projektový den zvolili den her, pokusů, diskuzí a zážitků.

Žáci s přípravou na projektový den začali už v předcházejících dnech. Zpracovali mapy okolí školy a mapy cest do školy s riziky a nebezpečnými místy. Uvědomili si tak, jak je důležité a potřebné se prevenci věnovat a z projektového dne získat co nejvíce informací. Mapy žáci zpracovali kolektivně. Zatímco v jiných školách si každý žák zpracuje jednu samostatnou mapu, zde žáci pracovali vždy na mapách společně. Prvňáčci vytvořili vždy jednu mapu společnou a u té si popsali všechna rizika na cestě každého žáka. Ve vyšších ročnících se vždy spojili tři až čtyři žáci z různých míst obce a opět si nakreslili a popsali všechna rizika. Tento přístup školy měl za výsledek, že žáci poznali i nebezpečí, s kterým se mohou setkat při procházení obce za kamarádem apod. Nebyli tedy směřováni jen na jednu cestu do školy.

Obrázek 1 Mapa cesty do školy - 1. třída

Obrázek 2 Mapa cesty do školy (výřez) - 4. třída

Projektový den byl zaměřen na poznávání rizik a na prevenci. Žáci si formou pokusů vyzkoušeli, jak fungují některé fyzikální zákony a s jakými riziky v jejich souvislosti musí počítat. Seznámili se s principem brzdné dráhy, reakční doby, vlečné křivky, setrvačné síly, odrazu světla. Pochopili, proč je nutné používat přilbu, zádržný systém, retroreflexní materiál.

Vlečná křivka

Různě rozměrná vozidla potřebují k zatáčení různě velkou plochu. S tímto zákonem se na silnicích setkáváme často a vznikají tak velmi nebezpečné situace, které již mnohokrát skončili smrtí cyklisty nebo chodce. Proto je velmi důležité žáky informovat včas.

Obrázek 3 Pokus s vlečnou křivkou

Reakční doba

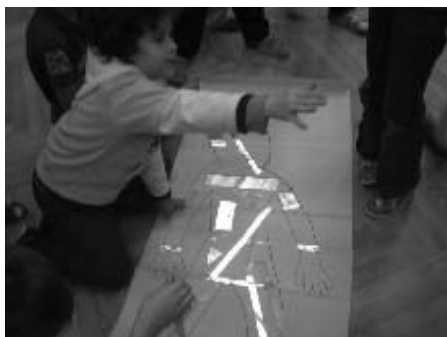
Žáci bývají sice občas informováni o riziku při náhlém vběhnutí do silnice, ale mnozí nedokážou odhadnout bezpečnou vzdálenost, rychlost vozidla a už vůbec nepočítají s různě dlouhou reakční dobou, kterou řidič potřebuje ke zhodnocení situace a k rychlé následné reakci. Při pokusu žáci mohli porovnávat různou reakční dobu mezi sebou.

Obrázek 4 Pokus s reakční dobou

Viditelnost: retroreflexní materiál

Do školy děti dojíždí z okolních obcí, ve kterých někdy chybí chodníková úprava. Obcí prochází velmi frekventovaná komunikace a děti ji musí každý den přecházet. Je proto velmi důležité, aby nebyly pro řidiče neviditelné, ale byly dobře v dopravním prostředí identifikovatelné i za ztížených optických podmínek. Obkreslené spolužáky na papíře sice děti neozdobili reflexem příliš esteticky, ale zcela určitě funkčně. Výsledek ihned mohly samy zhodnotit při zhasnutí světla v místnosti, kdy na postavy dopadalo jen sporé venkovní světlo.

Obrázek 5a, b Práce s retroreflexním materiálem

Brzdná dráha

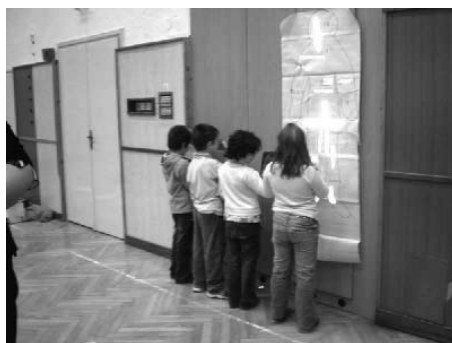
S různými podmínkami brzdné dráhy se setkávají žáci každý den. Vždy záleží na mnoha faktorech, které brzdou dráhu ovlivňují. Kvalita pneumatik, rychlost vozidla, stav komunikace, stav brzdné soustavy auta, ale i již zmíněná reakční doba řidiče. Při pokusu žáci objevili rozdíly v brzdné dráze na hladkém a drsnějším povrchu a rozdíly při různé rychlosti hračky.

Obrázek 6 Pokusy s brzdou dráhou

Mrtvý úhel a zpětné zrcátko

Děti velmi často předpokládají, že pokud ony vidí auto, musí vždy i řidič vidět je. Takový omyl bývá někdy tragický. Řidiči na parkovišti, řidiči autobusu na zastávce i řidiči kamionu mají jen omezený výhled z auta a i s pomocí zpětných zrcátek nevidí vše. Co je to mrtvý úhel, se děti naučily pomocí zrcátek, ve kterých hledaly různé obrázky a objekty.

Obrázek 7a, b Pokusy s mrtvým úhlem

Projektový den byl doplněn ještě dalšími pokusy, naučnými testy, rozhovory a ukázkou práce policie. Formou hry byli žáci seznámeni s důležitými rizikovými faktory. Rizika objevovali a vyhodnocovali sami.

Soutěže

Cílem soutěží je vzbudit zájem dětí, aby se mohly k problematice nehod v dopravním prostředí vyjádřit a získat cenné informace vlastním studiem.

Témata a zadání soutěží musí být vždy snadno uchopitelná a zpracovatelná. Neměla by příliš zatěžovat pedagogy a v případě jejich nezájmu musí být úkoly snadné i pro samostatnou práci dětí

Kritéria pro vyhodnocení musí být lehká a objektivně vyhodnotitelná.

Od soutěží s protiúrazovou tematikou neočekáváme vysoce odborné a kvalitní zpracování, ale máme zájem „předat“ životně důležité informace.

Výhody soutěží

- děti přistupují k „výuce“ aktivně a to, že se jedná o výuku, si neuvědomují
- pedagogové mají možnost soutěžní téma implementovat do výuky
- děti mají možnost srovnávat výsledek práce svého kolektivu s ostatními
- děti mohou nahlédnout do problémů jiných tříd, škol, regionů

Soutěž „Krok za krokem na cestě do školy“

Úkolem dětských kolektivů bylo najít nebezpečná místa, rizikové situace a případná nebezpečí, s kterými se setkávají (případně mohou setkat) v dopravním prostředí při každodenních cestách. Děti měly vytvořit seznam a připojit jednoduché a krátké vysvětlení, proč je tato situace nebezpečná. Děti musely nebezpečí odhalit a přemýšlet, co se může přihodit. Děti se tak učily všimnout si okolí a předvídat možná rizika. Mohly zaznamenat i rizika pro hendikepované kamarády, seniory, malé děti, apod. Požadovali jsme zapojení jen celých kolektivů, aby se děti po prázdninách opět naučily spolupracovat a prevence nehod byla jejich společným cílem.

Výsledky soutěže

- Děti zdokumentovaly **rizikové situace**, jevy a problémy, s kterými se setkávají
- Rozvíjely schopnosti **předvídat** nebezpečí
- Uvědomily si **souvislosti** a vztahy v dopravním prostředí
- Pracovaly **společně** v kolektivu, učily se spolu komunikovat a spolupracovat na společném cíli
- **Vcítily** se do problémů ostatních
- První tři třídy spojily výhry a jely společně na výlet do Prahy. Původní soutěžní rivalita se přeměnila na společný zážitek.

1. místo – 226 rizikových faktorů

- Telefonování při řízení
- Opilost

- Cyklista bez světel
- Odhazování nedopalků z auta
- Kouření při řízení
- Jet na červenou
- Nedodržovat značky
- Jezdit přes tlustou čáru
- Cyklista bez helmy
- Mokrý vozovka
- Nezapínat bezpečnostní pásy
- Blízké rozestupy mezi auty
- Střepy na silnici
- Mít nahlas mp3
- Nesahat na jedoucí šalinu
- Zbrkllost
- Blázen Markéta jako spolujezdec

2. místo – 102

- Uklouznutí na ledu
- Špatné koleje
- Písek na silnici
- Štěrk na silnici
- Led na silnici
- Voda na silnici
- Porucha brzd
- Pád sněhu ze střechy
- Prudké zastavení tramvají
- Neoznačený náklad
- Špatně připoutaná autosedačka
- Mikrospánek
- Hlasitá hudba řidičů
- Agresivní předjíždění
- Divocí psi
- Nekvalitní silnice
- Bezdomovci

Zajímavě rozdělili rizika žáci, kteří se umístili na 7. místě. Příspěvek do soutěže zpracovali s rozmyslem a vtipem.

7. místo – 48 rizikových faktorů

Tematické okruhy:

- Jízda školním autobusem
- Jízda tramvají a trolejbusem
- Křižovatky – aneb bojím, bojím
- Přechody pro chodce – jde o život pro děti a důchodce
- Jdeme pěšky či používáme koloběžky

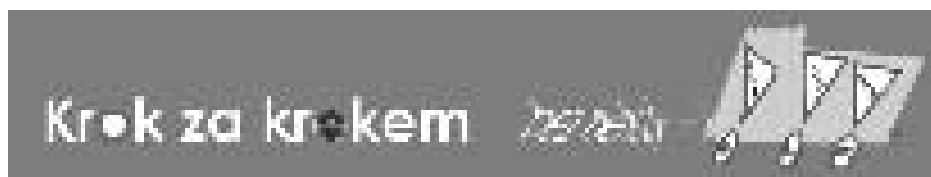
- Musíme to opravit – chápeme, ale prosím, opravte to brzy
- Před školou
- Co nás ještě napadlo – i neuvěřitelné se může stát

Vyhodnocení proběhlo v sále na radnici. Ceny třídám slavnostně předali: **MUDr. Daniel Rychnovský**, 1. náměstek primátora města Brna, **PhDr. Marie Klusoňová**, vedoucí pedagogicko-organizačního oddělení odboru školství a mládeže Magistrátu města Brna, **Mgr. Ivana Draholová**, vedoucí Kanceláře Brno – Zdravé město, **Ing. Libor Sobotka**, PIS Police ČR – Brno a především za organizátory sponzor **Ing. Ivan Budík**, finanční ředitel HBH Projekt spol. s r. o.

Obrázek 8a, b, c, d Předávání odměn vítězným kolektivům

Akce „Krok za krokem bez nehody“

Akce pro rok 2009 jsme zahájili v březnu soutěží

„Krok za krokem bez úrazu“

Úkolem dětských kolektivů bylo vytvořit návrh dopravně-výchovné kampaně a pokusit se s její pomocí ovlivnit chování cílové skupiny, pro kterou je kampaň určená. Žáci si mohli zvolit téma i cílovou skupinu dle vlastního zájmu. Cílem soutěže bylo vést žáky formou sebereflexe k bezpečnému chování v dopravním prostředí. Současně si žáci všímali nebezpečného chování ostatních účastníků provozu.

Učitelům byl k instrukcím o soutěži dodán i metodický list s informacemi, jak soutěž využít ve výuce, v mediální výchově, českém i cizím jazyku, výchově k občanství, výtvarné výchově, výchově ke zdraví, osobnostní a sociální výchově, aj.

Výsledky soutěže

Děti odevzdaly různě zaměřené vizuály

1. Poskytnutí první pomoci
2. Alkohol za volantem
3. Vhodné a nevhodné místo pro hru
4. Ochranné pomůcky
5. Rady a varování pro cyklisty – vybavení kola, přecházení s kolem, viditelnost apod.
6. Rady a varování pro chodce – retroreflexní a výrazné oblečení
7. Chování v MHD – tramvaj není ZOO, není bufet, ohleduplnost ke starším
8. Rady pro řidiče – rychlá a bezohledná jízda, vzdálenost auta k cyklistům

Obrázek 9 Ochranné prvky a rady pro skateboardisty

Pamatuj!

Cyklista mladší 10 let smí na silnici jet jen pod dohledem osoby starší 15 let.

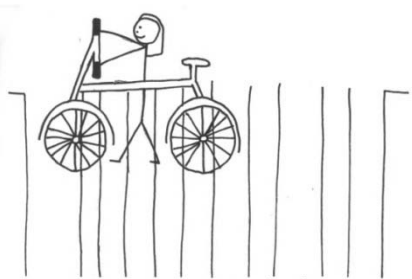
Na jednoválcovém jízdním kole není dovoleno jezdit ve dvou.

Cyklista mladší 15 let je povinen za jízdy mít stále připravenou cyklistickou přilbu.

Cyklista bez přilby podléhá 190 Kč! Rísiko smrti než s přilbou!

Při rychlosti 15 km/h je zvrátaný s pádem na hlavu a výšky 1 m nebo!

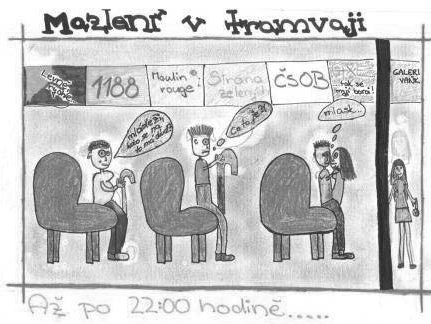
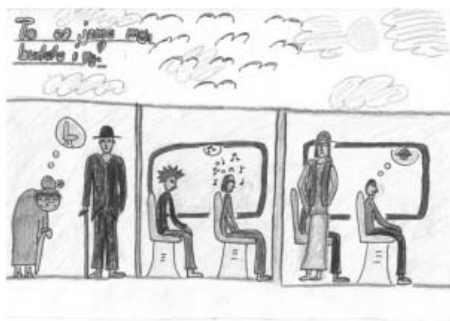

CYKLISTO! KDYŽ CHCEŠ PŘEJÍT PŘECHOD, MUSÍŠ JEZDIT KOLO VEDLE SEBE PO PRAVÉ STRANĚ

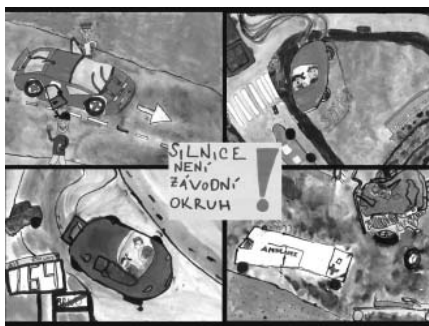

AUTOMOBILISTO! DODRŽUJ URČITOU VZDÁLENOST MEZI VOZIDLY.

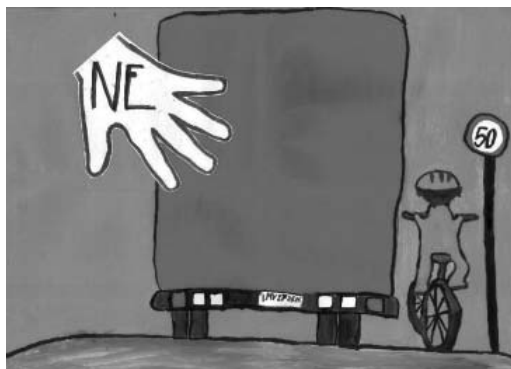
Obrázek 10a, b Rady pro cyklisty

Obrázek 11a, b, c, d Chování v tramvaji

Obrázek 12a, b Rychlá jízda

- NE – bezohlednosti řidičů k cyklistům
- NE – autům ve městě
- NE – rychlosti nad 50 km/h
- NE – držení se auta při jízdě na kole

Obrázek 13 Vítězný vizuál

První místo získala ZŠ Vedlejší. Vítězný vizuál byl zaměřený na bezohlednost řidičů vůči cyklistům. Upozorňoval na bezpečnou vzdálenost při předjíždění a na nedodržování rychlosti ve městě. Někteří v tomto vizuálu našli i další myšlenky - podporu cyklistiky ve městě a naopak potlačení automobilové dopravy; pro cyklisty varování, že se nemají za jízdy chytat nákladních vozidel.

Krok za krokem v dopravě

Vyhodnocení soutěže a předání cen proběhlo na radnici v rámci Brněnských dnů bez úrazů. V září, v první den Evropského týdne mobility, byl uskutečněn slavnostní křest tramvaje „Krok za krokem v dopravě“ a byl tak zahájen provoz tramvaje, která byla vyzdobena vizuály ze soutěže. Na stranách tramvaje byl umístěn vítězný vizuál. Tramvaj v Brně jezdila tato nejen v průběhu ETM, ale i další měsíc. Žáci se účastnili slavnostního zahájení a po dobu celého měsíce se mohli se svojí tramvají setkat. Viděli, že výsledky jejich práce byly využity, že mají smysl, a že je jejich práce v prevenci úrazů a nehod důležitá.

Obrázek 14 Slavnostní křest - nechybělo dětské šampaňské

Obrázek 15 Stříhání „retroreflexní“ pásy

Obrázek 16 Vernisáž zahájena

Obrázek 17 Tramvaj v provozu - zájem cestujících byl velký

Obrázek 18 Tramvaj v brněnských ulicích

Závěr

Dopravně výchovné akce mohou mít dlouhodobý výchovný dopad, pokud děti v průběhu těchto akcí mají možnost prosadit své schopnosti, své nápady a mají možnost samy zkoumat a bádát. Je brzy, abychom zhodnotili, zda naše akce přinesly očekávaný výsledek. Je ale jisté, že děti plnily všechny úkoly s velkým nasazením a zájmem. Při poslední akci viděly i výsledky své práce na veřejnosti. Navíc v Brně jezdila celý měsíc tramvaj, která oslovovala cestující. A ti se zcela objektivně v jejích tramvajích bavili. Vizualy si četli a velmi často jsme zaslechli, že se mezi sebou na daná témata baví. Témata převážně zaujala mladé lidi, a ti vždy patří do naší cílové skupiny.

Zatím se do projektu zapojilo jen velmi málo tříd, ale doufáme, že v následujícím roce to bude vždy lepší a lepší. Pravidelné akce mívají obvykle nárůst zúčastněných, a my chceme s naší soutěží pokračovat a financovat ji i v dalších letech.

TRAFFIC EDUCATION - ACTIVE PREVENTION

Abstract: The main objective of traffic education activities is to raise awareness of pupils, parents and teachers about the need of primary prevention in road safety. Various forms and different topics for such events need to be used to ensure reaching of a wide range of target groups. Pupils gain important basic knowledge of the risks in the transport environment through individual and group work. They gain knowledge through their own self-teaching and exploration. The personally obtained knowledge provides influences the children's behaviour and risk perception.

Keywords: traffic education, primary prevention, project teaching, competition, self-reflection